

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
bureau- en booronderzoek aan de
Naaldwijkseweg 255 te 's-Gravenzande,
gemeente 's-Gravenzande (Z.-H.)**

B. Silkens & A.J. Wullink

ARC-Rapporten 2005-12

Groningen
14 maart 2005
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Agro Adviesburo bv te Naaldwijk verleende aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht voor het uitvoeren van een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) aan de Naaldwijkseweg 255 te 's-Gravenzande. Aanleiding tot het IVO is de uitbreiding van tuinbouwcentrum De Carlton en de aanleg van een bijhorende parkeerplaats. Hierbij zullen ondermeer heipalen gebruikt worden, waardoor eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd zouden kunnen worden. Het totale oppervlak van de onderzoekslocatie bedraagt ongeveer 9000 m². De boringen en het beschrijven van de boorstaten werden op 17 januari 2005 uitgevoerd door drs. A.J. Wullink en drs. B. Silkens van ARC bv.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

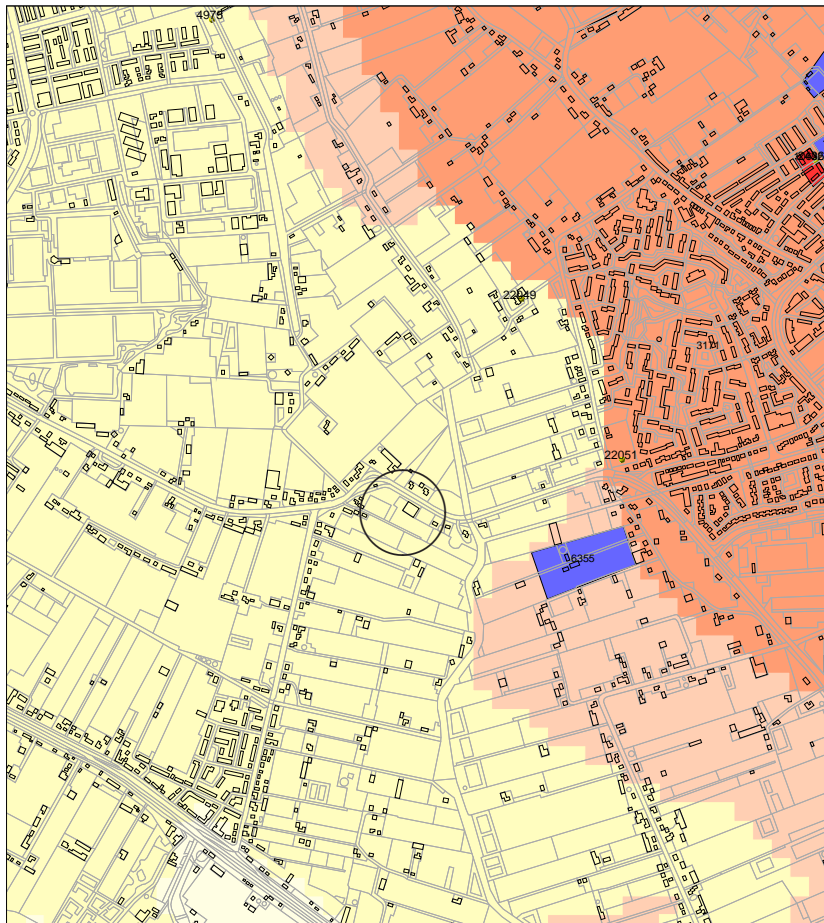
De onderzoekslocatie bevindt zich tussen de dorpskernen van 's-Gravenzande en Naaldwijk, ter hoogte van de Naaldwijkseweg 255 (afb. 1). Het terrein beslaat het grootste deel van perceel 6479 (afb. 2). Op het moment van het veldonderzoek bestond de oostelijke helft van het perceel uit een te slopen kas en een reeds gesloopte kas. De westelijke helft was nog in gebruik.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/296
Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	's-Gravenzande
Plaats	's-Gravenzande
Toponiem	Naaldwijkseweg
Coördinaten	72632/445144
Type bodem	Eerdgronden
Geologie	Formatie van Naaldwijk met inschakelingen van de laagpakketten van Schoorl en Zandvoort
Geomorfologie	Geulafzettingen/stroomgordels

1.4 Doel van het onderzoek

Het inventariserend onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek, een verkennend booronderzoek en, indien mogelijk, een oppervlaktekartering. Het bureauonderzoek heeft tot doel de bestaande gegevens over de locatie te bundelen en een archeologische verwachting te bepalen. Het verkennend booronderzoek en de oppervlaktekartering op het terrein zelf vormen de toetssteen en eventuele aanvulling van deze archeologische verwachting. Deze gegevens worden, samen met een duidelijke aanbeveling voor eventueel vervolgonderzoek, gebundeld in deze rapportage.

Legenda

- HUIZEN
 - TOP10 ((c)TDN)
 - WAARNEMINGEN
 - MONUMENTEN
 - ONDERZOEKSMELDINGEN
 - PROVINCIES
- IKAW**
- zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd

0 500 m

ROB
ArchisII

Afbeelding 1 's-Gravenzande en omgeving met daarop aangegeven de waarden volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW, 2e generatie) en archeologische monumenten. De cirkel geeft de ligging van het onderzoeksterrein weer. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 2 februari 2005.

1.5 Werkwijze

Bij het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van Archis (landelijke archeologische database), de digitale kaart van het cultureel erfgoed Zuid-Holland in het kader van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS)¹, bodemkundige, geologische en geomorfologische kaarten, historisch-topografisch kaartmateriaal en het internet².

Om de gegevens uit het bureauonderzoek te kunnen toetsen is over het hele onderzoeksterrein een verspringend boorgrid van in totaal tien boringen uitgezet (afb. 2). Dit verspringende grid had tot doel een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De raai-afstand bedroeg 20 m en de onderlinge boorafstand 30 m. Het was daarbij noodzakelijk een aantal boringen in de bestaande kassen te zetten.

De boringen zijn tot maximaal 5 m –maaiveld (mv) gezet aangezien de boorkernen doorgaans vanaf 4 m leegliepen. Hierbij is zowel gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 7 cm, als van een guts.

De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven, opgemeten en in een aantal gevallen gefotografeerd. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Van relevante lagen zijn in totaal tien monsters genomen, welke vervolgens nat zijn uitgezeefd op een zeef met een maaswijdte van 1 mm.

Een oppervlaktekartering was op het onderzoeksterrein niet mogelijk aangezien op de helft van het terrein nog kassen aanwezig waren en de andere helft bedekt was met materiaal van de reeds afgebroken kassen.

2 Resultaten

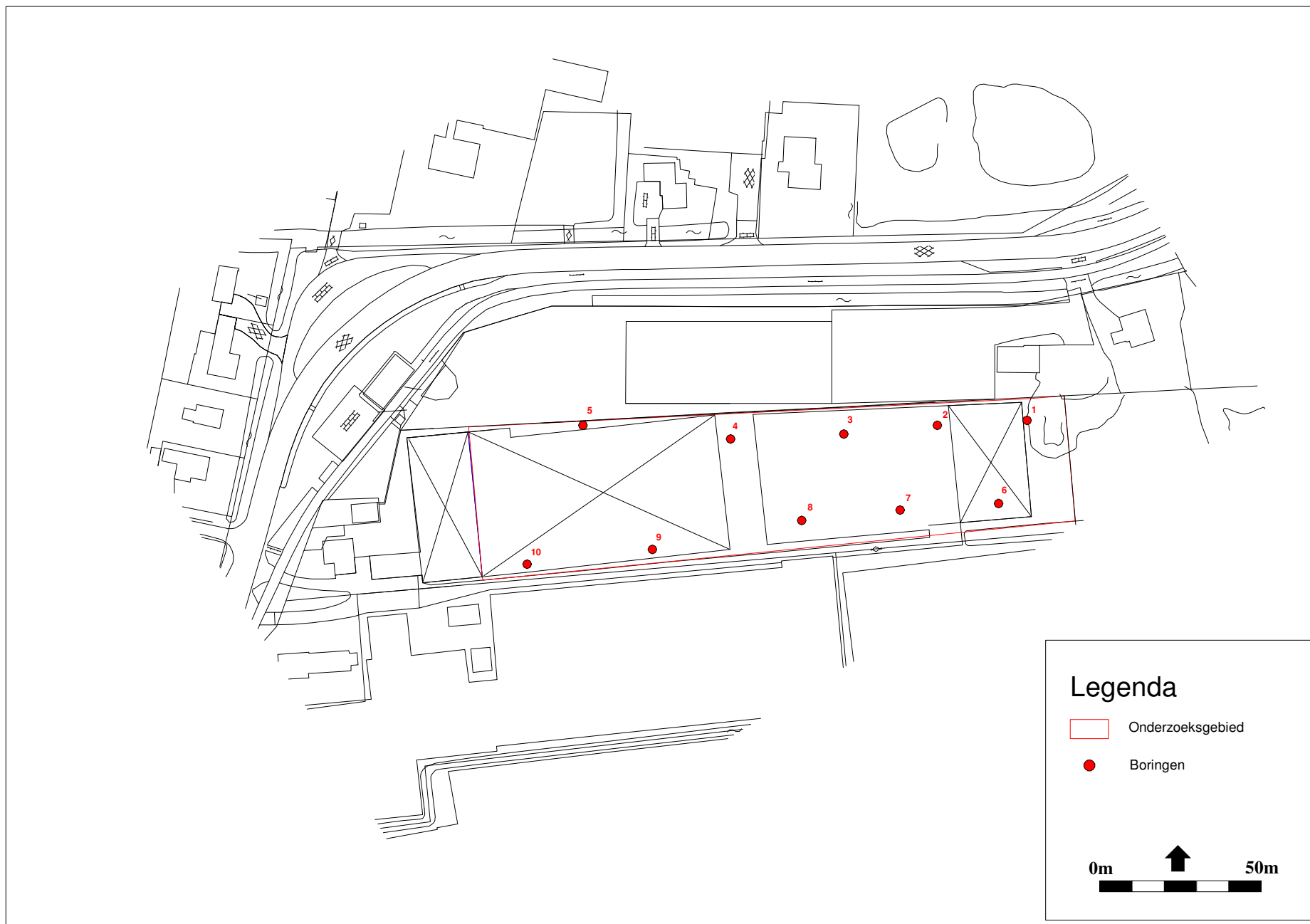
2.1 Bureauonderzoek en geo-archeologische context

's-Gravenzande is gelegen in het Hollands duingebied, in het Westland (Zuid-Holland). De regio hoort geologisch gezien bij de Formatie van Naaldwijk, een complexe opeenvolging van overwegend zeer fijn zand en sterk zandige tot zwak siltige klei, die in de kustvlakte is afgezet tijdens de Holocene transgressiefases van de zee. De sedimenten zijn over het algemeen kalkhoudend en bevatten vaak schelpresten. De top van het pleistocene zand bevindt zich op 16 tot 24 m –mv.

Uit de gegevens van de CHS-database van Zuid-Holland en Archis blijkt dat de onderzoekslocatie zelf pas vanaf de Middeleeuwen bewoond is en er geen vondstmeldingen gedaan zijn. Ook een recent booronderzoek van de vakgroep archeologie van de gemeente Delft, net ten oosten van de onderzoekslocatie, heeft geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologisch waardevolle elementen opgeleverd. De IKAW kent dan ook een lage archeologische verwachtingswaarde aan het onderzoeksterrein toe. In de onmiddellijke omgeving (Naaldwijk) zijn echter wel aanwijzingen voor bewoningssporen uit het Mesolithicum (rivierduinen),

¹<http://chs.zuid-holland.nl/index.html>

²<http://www.nitg.tno.nl/nomenclatorShallow/nl>

Afbeelding 2 Ligging van het onderzochte terrein aan de Naaldwijkseweg 255 te 's-Gravenzande met de boorpunten.
Kaart: B. Silkens.

Neolithicum (strandzanden), IJzertijd en Romeinse Tijd aangetroffen. De nabije omgeving krijgt daarom een middelhoge tot hoge waarde.

2.2 Bodemopbouw

Onder een gemiddeld 50 cm dikke bouwvoor (in de bestaande kassen tot 100 cm – mv), vinden we over het hele terrein een dik bruingrijs kleipakket terug (bijlagen 1 en 2). Het hele pakket is gemiddeld 1,5 m dik, kalkhoudend en bestaat uit een snelle opeenvolging van meer siltige, organische en zandige afzettingen, met af en toe dunne bandjes veen (afb. 3). Deze kleilagen bevatten vrij veel houtskoolvlekjes, ijzer en in enkele gevallen sporen van glauconiet³. Onder dit kleipakket werd een dik grijs zandpakket aangetroffen, waarvan de ondergrens in de boringen niet bereikt werd. Dit pakket bestaat uit voornamelijk zeer fijn tot matig fijn kalkrijk zand (korrelgrootte 105–300 μm) met meer organische laagjes, hout- en schelpresten.

Het aangetroffen bodemprofiel is kenmerkend voor een kustgebied met strandwallen, wadden en kwelders, waarin tijdens een periode van snelle zeespiegelstijging in het Atlanticum (6000–1800 v. Chr.) kleiige en zandige mariene sedimenten afgezet werden. De organische laagjes zijn afkomstig van beperkte plantengroei op hoger gelegen delen die nadien weer overspoeld werd (De Mulder et al. 2003, pp. 215–239; Berendsen 1998, pp. 153–167).

Enkel in boring 1 werd een andere bodemsamenstelling geconstateerd met bruingrijs siltig zand direct onder de bouwvoor en donkerblauwgrijze zandige klei vanaf 2,50 m. Dit afwijkende bodemprofiel is te koppelen aan de vrij recente aanleg van een bunker, net ten oosten van de boring.

2.3 Vondsten

Zowel de bemonsterde lagen als de boorkernen leverden geen indicatoren van prehistorische activiteit op, enkel schelpresten en fijn organisch materiaal. Gezien de toestand van het terrein, kon ook een oppervlaktekartering geen indicatie geven voor de aanwezigheid van archeologisch waardevolle elementen.

3 Conclusies en aanbeveling

Uit de resultaten van het IVO blijkt dat de bodem ter hoogte van de Naaldwijkseweg 255 nog grotendeels het onverstoorde profiel van een kustvlakte vertoont. Enkel in het oostelijke deel heeft de aanleg van een bunker het oorspronkelijke bodemprofiel grondig aangetast en in de bestaande kassen is de bodem tot op een meter omgeploegd. Noch tijdens de veldkartering, noch in de boorkernen of de uitgezeefde monsters zijn archeologische indicatoren aangetroffen.

Op basis van deze gegevens kan geconcludeerd worden dat er op het terrein geen aanwijzingen voor menselijke activiteit aanwezig zijn. Deze resultaten worden bevestigd door de gegevens van het booronderzoek van de vakgroep archeologie van de gemeente Delft net ten oosten van het onderzoeksterrein. Ook de

³Glauconiet is een groen gekleurd mineraal dat ontstaat op de bodem van zeeën, vooral daar, waar de sedimentatie zeer langzaam gaat.

Afbeelding 3 Detail van de afwisselende silt-, zand- en veenlaagjes in boring 2 (1,65 tot 2,05 –mv). Foto: A.J. Wullink.

resultaten van het bureauonderzoek liggen in deze lijn; de IKAW kent een lage archeologische verwachting aan het terrein toe en er zijn geen vondsten bekend uit de nabije omgeving.

Vanuit archeologisch oogpunt zijn er bijgevolg geen belemmeringen voor de uitbreiding van het tuincentrum De Carlton en de aanleg van een parkeerplaats op deze locatie. Mochten er tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten aangetroffen worden, dan dient men zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de provinciaal archeoloog van Zuid-Holland.⁴

Literatuur

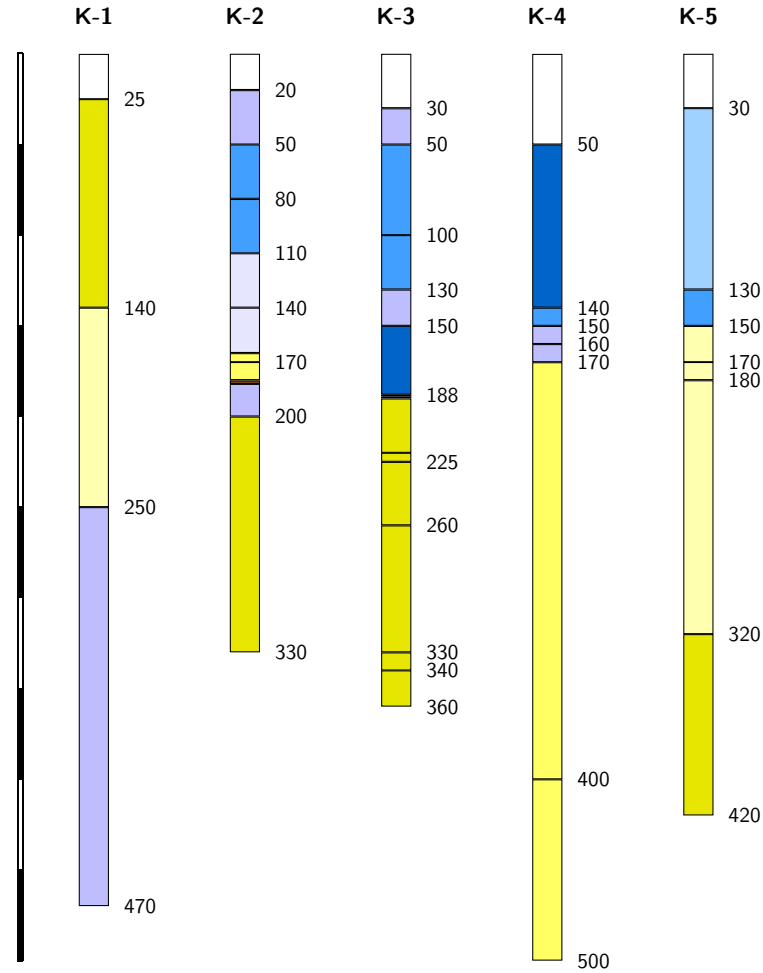
Berendsen, H.J.A., 1998. *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Derde druk.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

⁴Dhr. R. Proos, Provincie Zuid Holland, Bureau Cultuur, Postbus 90602, 2509 LP Den Haag, tel: 070-4418445.

Bijlage 1 Boorraaien

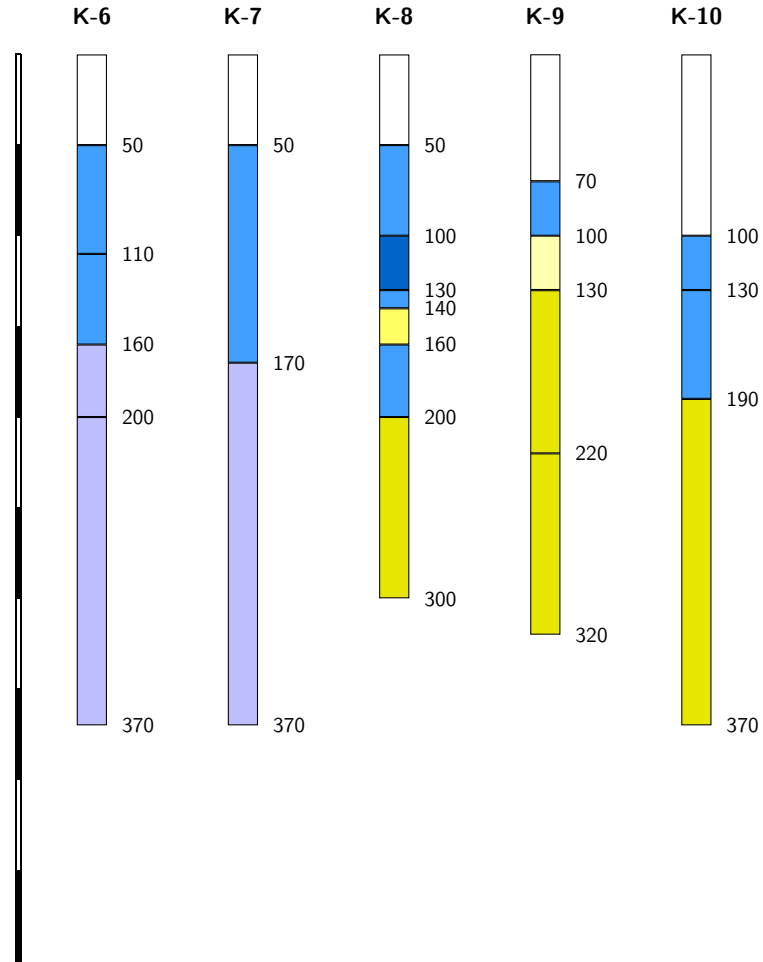
Raai A

Schaal:50 cm

- bouwvoor
- klei, zwak siltig
- klei, matig siltig
- klei, sterk siltig
- klei, matig zandig
- klei, sterk zandig
- veen
- zand, zwak siltig
- zand, matig siltig
- zand, sterk siltig

Raai B

Schaal:50 cm

- bouwvoor
- klei, zwak siltig
- klei, matig siltig
- klei, matig zandig
- zand, zwak siltig
- zand, matig siltig
- zand, sterk siltig

Bijlage 2 Boorstaten

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

BV	bouwvoor	Kz2	klei, matig zandig	Zs2	zand, matig siltig
Ks1	klei, zwak siltig	Kz3	klei, sterk zandig	Zs3	zand, sterk siltig
Ks2	klei, matig siltig	V	veen	h2	matig humeus
Ks3	klei, sterk siltig	Zs1	zand, zwak siltig	h3	sterk humeus

boring 1

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
25	BV	h2	scherp	donkergrijsbruin	
140	Zs1		scherp	bruingrijs	mogelijk opgespoten ivm bunker
250	Zs3		geleidelijk	donkerblauwgrijs	mogelijk opgespoten ivm bunker
470	Kz2			donkerblauwgrijs	mogelijk opgespoten ivm bunker

boring 2

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
20	BV	h2	geleidelijk	donkerbruingrijs	
50	Kz2		geleidelijk	grijsbruin	
80	Ks2		geleidelijk	grijsbruin	houtskool
110	Ks2		scherp	lichtgrijs	glauconiet, ijzer
140	Kz3		scherp	lichtbruin	
165	Kz3		scherp	grijs	houtskool
170	Zs2		scherp	lichtbruin	
180	Zs2	h2	scherp	grijs	afwisseling zand- en veenlaagjes
182	V		scherp	donkerbruin	
200	Kz2	h2	scherp	blauwgrijs	afwisseling veen- en kleilaagjes
330	Zs1		scherp	donkergrijs	strandwal, ZMF (210–300 mediaan), valt uit guts MA1

boring 3

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	BV	h2	geleidelijk	donkerbruingrijs	
50	Kz2		scherp	grijsbruin	
100	Ks2		geleidelijk	bruingrijs	
130	Ks2		geleidelijk	bruingrijs	ijzervlekjes
150	Kz2		scherp	bruingrijs	afwisseling zand- en siltige kleilaagjes
188	Ks1		scherp	grijs	afwisseling zand-, silt- en organische laagjes
189	Ks1	h3	scherp	donkerbruin	dun organisch laagje
190	Ks1		scherp	grijs	afwisseling zand-, silt- en organische laagjes
220	Zs1		scherp	donkergrijs	afwisseling zand-, klei- en organische laagjes, schelprijk, MA2 en MA3
225	Zs1	h3	scherp	donkergrijs	takjes, schelprijk, MA2
260	Zs1		scherp	donkergrijs	schelprijk, MA3
330	Zs1		scherp	grijs	
340	Zs1	h3	scherp	grijs	organisch laagje met takjes
360	Zs1		scherp	grijs	

boring 4

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	BV	h2	geleidelijk	donkergrijsbruin	
140	Ks1		scherp	bruin	zand door klei geploegd, schelpresten, ijzer, foto 2 en 3
150	Ks2		scherp	grijs	ijzer, glauconiet
160	Kz2		scherp	grijsbruin	ijzervlekken
170	Kz2	h3	scherp	grijsbruin	rietresten
400	Zs2			grijs	ZZF met af en toe iets siltiger laagjes, beetje plt, compacter beneden, MA5
500	Zs2			grijs	zelfde als laag erboven maar geen laagjes meer

boring 5

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	BV	h2	geleidelijk	donkergrijsbruin	
130	Ks3		scherp	bruin	vrij slap, ijzer, schelp
150	Ks2		scherp	grijs	houtschoolvlekjes
170	Zs3		scherp	grijs	
180	Zs3	h3	scherp	grijs	vrij veel hout en organisch materiaal, schelp, MA10
320	Zs3		scherp	grijs	
420	Zs1			grijs	geen organisch materiaal, valt uit guts vanaf 370 cm

boring 6

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	BV	h2	geleidelijk	donkergrijsbruin	
110	Ks2		scherp	bruin	ijzerconcreties
160	Ks2		scherp	donkergrijs	houtschoolvlekjes, MA6
200	Kz2		scherp	donkergrijs	
370	Kz2			donkergrijs	organisch materiaal, MA7, valt uit guts vanaf 350 cm

boring 7

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	BV	h2	geleidelijk	donkergrijsbruin	
170	Ks2		scherp	blauwgrijs	houtschoolvlekjes
370	Kz2			grijs	grof zand met af en toe kleiig laagje, valt uit guts vanaf 330 cm

boring 8

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	BV	h2	geleidelijk	donkergrijsbruin	
100	Ks2		scherp	donkerbruin	
130	Ks1		scherp	bruin	
140	Ks2		scherp	donkergrijs	
160	Zs2		geleidelijk	donkergrijs	plantenresten
200	Ks2		scherp	donkerbruingrijs	afwisseling klei-, zand- en organische laagjes
300	Zs1			grijs	valt uit guts vanaf 250 cm

boring 9

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
70	BV	h2	geleidelijk	donkergrijsbruin	in kas, puin
100	Ks2		scherp	groengrijs	glauconiet
130	Zs3		scherp	grijs	
220	Zs1		scherp	grijs	afwisseling grovere zand-, klei- en dunne veenlaagjes, MA4
320	Zs1		scherp	grijs	met laagjes klei, schelp

boring 10

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
100	BV	h2	geleidelijk	donkerbruingrijs	in serre
130	Ks2		scherp	groengrijs	glaucaniet
190	Ks2		scherp	grijs	afwisseling zand-, klei- en organische laagjes, MA8
370	Zs1			grijs	afwisseling ZMG-ZZG zand- en kleiige laagjes, schelp, MA9, valt uit guts
